

Van'da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal Normlar Ve Bireysel Deneyimler¹

Yasemin GEZER TUĞRUL*

ÖZ

Erken yaşta evlilikler, özellikle ataerkil ve geleneksel toplum yapıları içinde sıkça karşılaşılan bir sorun olup, küresel düzeyde yaygın bir problem olarak varlığını sürdürmektedir. Bu durum genellikle kız çocukları üzerinde odaklansa da, erken yaşta evliliklerin erkek çocukları da etkileyen bir toplumsal gerçeklik olduğu göz ardı edilmemelidir. Çünkü erken yaşta evlilikler hem kız hem de erkek çocuklarının sağlık, güvenlik ve eğitim gibi temel haklarının ihlal edilmesine böylece toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinleşmesine yol açmaktadır. Geleneksel ve ataerkil bir kültüre sahip olan Van'da erken yaşta evlilikler bu kültürel dinamiklerin ve toplumsal normların bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırma Van'da erken yaşta evlendirilen erkeklerin toplumsal normlar içinde nasıl konumlandıklarını, evlilik öncesi ve sonrası yaşadıkları bireysel deneyimleri –aile, eğitim, iş yaşamı, sosyal ilişkiler- derinlemesine anlamayı ve bu sorunun çözümüne katkı sunmayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine mülakat tekniği ile Van'da erken yaşta evlendirilmiş 27 erkek ile görüşülmüştür. Araştırma bulguları, erken yaşta evliliklerin bireyler tarafından da içselleştirilip toplumsal bir kabule dönüştüğünü, erken yaşta evlendirilen erkeklerin evlilik deneyimlerinin sonraki yaşamlarını birçok yönleriyle olumsuz şekilde etkilediğini ancak kadınlardan farklı olarak dezavantajlı konumlarını, verili olan erkeklik rolleri nedeniyle avantaja dönüştürebildiklerini ve evlilik içerisinde erkekliği farklı biçimlerde yeniden inşa ettiklerini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Ataerkil Yapı, Toplumsal Cinsiyet, Erken Yaşta Evlilik, Erkeklik, Erkeklik Deneyimleri.

Başvuru / Kabul: 15 Mayıs 2024 / 08 Temmuz 2024

MEN MARRIED AT AN EARLY AGE IN VAN: SOCIAL NORMS AND INDIVIDUAL EXPERIENCES

ABSTRACT

Early marriage is a common problem, especially in patriarchal and traditional societies, and remains a widespread problem at the global level. Although the focus is generally on girls, it should not be ignored that early marriage is a social reality that also affects boys. This is because early marriages violate the fundamental rights of both girls and boys to health, safety and education, thereby deepening gender inequality. In Van, which has a traditional and patriarchal culture, early marriage is a reflection of these cultural dynamics and social norms. This research aims to understand in depth how men who marry at an early age in Van are positioned within social norms, their individual experiences before and after marriage - family, education, work life, social relations - and to contribute to solving this problem. In-depth interviews, one of the qualitative research methods, were conducted with 27 early married men in Van. The results of the research show that early marriage is internalised by the individual and

¹Bu çalışma, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul Komisyonu'nun 18.10.2022 tarihli 09 numaralı toplantısında onaylanan etik kurul izni doğrultusunda, danışmanlığını Prof. Dr. İbrahim MAZMAN'ın yaptığı, Yasemin GEZER TUĞRUL'un "Erken Yaşta Evlendirilen Erkeklerin Evlilik Deneyimleri: Van İli Örneği" başlıklı doktora tezinden yararlanılarak oluşturulmuş olup 08-09 Şubat 2024 tarihleri arasında düzenlenen Uluslararası Vizyon Van Kongresinde sözlü bildiri olarak da sunulmuştur.

The data of this study were obtained in accordance with the ethics committee permission approved by Van Yüzüncü Yıl University Ethics Committee at its meeting number 09 dated 18.10.2022.

* Öğr. Gör. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Van, Türkiye, E-posta: ygezer@yyu.edu.tr, ORCID Numarası: [0000-0002-8053-5501](https://orcid.org/0000-0002-8053-5501)

transformed into social acceptance, that the marriage experience of men who were married at an early age has a negative impact on their later lives in many ways, but that, unlike women, they can turn their disadvantaged position into an advantage because of their given masculine roles.

Keywords: Patriarchal Structure, Gender, Early Marriage, Masculinity, Male Experiences.

Received / Accepted: 15 May 2024 / 08 July 2024

EXTENDED ABSTRACT

Early marriage, prevalent in societies with patriarchal values and traditional social structures, remains a global issue more pronounced in underdeveloped and developing countries (WBG 2016; UNFPA 2013). According to the Girls Not Brides report (2016), 15 million girls are married before age 18 annually. Early marriage is addressed in human rights instruments such as the UN Convention on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW). The Committee on CEDAW (1967) urges states to establish a minimum marriage age of 18 and prohibits marriages under 18, emphasizing they should not be legally sanctioned.

The issue of early marriage in Turkey has been extensively studied from various perspectives including socio-cultural (Aydemir 2011; Orçan & Kar 2008; Yüksel-Kaptanoğlu & Ergöçmen 2012), economic (Çakmak 2009), health (Giray & Kılıç 2004; Tezcan & Adalı 2012; Özcebe & Küçük-Biçer 2013), psychological (Aslan 2019), and human/child rights (Ova 2014). Despite these studies, early marriage persists due to justification rooted in traditions, customs, gender inequality, socio-economic and cultural conditions, rural living, lack of education, legal gaps, conflicts, humanitarian crises, marital roles, religious practices, domestic violence, property issues, and societal pressures (UNICEF 2020a: 64; TGNA Commission on Equal Opportunities for Women and Men, 2009). It remains a significant social problem, contributing to social, economic, psychological, and health challenges, impacting children's physical, mental, and spiritual development negatively (Özarslan 2020). According to UNICEF (2011: 106), early marriage in Turkey violates multiple rights, including gender and age equality, the right to marry and form a family, the right to life, the right to health, education, development, and freedom from slavery.

While early marriage predominantly affects girls (UNFPA-UNICEF 2019), it is also a reality that boys can be compelled into such marriages. Research has extensively focused on early marriage among girls, exploring its prevalence, causes, and impacts. However, there is limited research on the prevalence and circumstances of early marriage among boys. According to UNFPA and UNICEF (2019), although girls constitute the majority affected by early marriage, approximately 1% of those married before age 18 are boys. The scarcity of studies on boys underscores the need for more research. Qualitative research methods were employed

Van’da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal Normlar ve Bireysel Deneyimler

in this study to explore the marriage processes and life experiences of men married early, aiming for comprehensive data and contextual understanding of their experiences.

There are various qualitative research designs that serve as frameworks for study planning. These include narrative research, phenomenology, theory building, ethnography, and case study (Creswell 2020: 71). In this study, a phenomenological research design was chosen to illuminate individuals' experiences from their own perspectives and to capture and explain the essential elements of those experiences. Given the negative economic, social, and cultural impacts of early marriage on individuals and society, employing a phenomenological approach allowed for a deeper exploration of men's marriage experiences through their narratives.

According to the study findings, early marriages occur for various reasons influenced by gender roles shaped within patriarchal cultures. These reasons include utilizing women's domestic labor, bride price customs, maintaining family harmony, transferring caregiving responsibilities to the bride, resolving domestic issues, strengthening family and kinship ties, reducing wedding costs through berdel marriages, and perceptions of fate and preventing tribal division and inheritance distribution. In Turkey, traditional marriage practices persist and significantly contribute to the continuation of early marriages. The consequences include denying girls' and boys' rights to education, health complications, and psychological trauma. Literature emphasizes boys' tendency to cope with challenges and the potential for psychological issues post-marriage. Detailed research is needed to identify the health challenges faced by men marrying early. In conclusion, early marriage adversely affects both individuals and society's overall well-being, impacting education and health among other areas.

GİRİŞ

18 yaş altı evlilikler, modern hukuk sistemlerinde ve uluslararası sözleşmelerde suç olarak kabul edilmesine rağmen, dünya genelinde ve Türkiye’de hala yaygınlığını korumaktadır (UNFPA 2013; WBG 2016). BM’nin tanımına göre, erken yaşta evlilik; taraflardan birinin 18 yaşından küçük olduğu veya yaşamları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı için rıza göstermeye hazır olmadığı evliliklerdir (BM 2021: 9-10). BM İnsan Hakları Konseyi tarafından da “insan haklarını ihlal ve suistimal eden zararlı bir uygulama” olarak kabul edilen (BM 2015: 2) erken yaşta evlilikler, ataerkil toplum yapısının yarattığı toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyerek meşrulaştırılmaktadır ve küresel ölçekte hem kız hem de erkek çocukların sağlık, güvenlik ve eğitim haklarını ihlal etmektedir.

Erken yaşta evlilikler, toplumsal normlar, cinsiyet eşitsizliği ve yoksulluk tarafından desteklenerek küresel düzeyde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle kız çocukları arasında daha yaygın olmasına rağmen, erkek çocuklarının erken yaşta evlilikleri üzerine yapılan çalışmalar sınırlıdır. Oysa erken yaşta evliliklerin taraflarından birini de erkek çocuklar oluşturmaktadır. UNFPA'ya (2020c) göre, küresel olarak 650 milyon kız, 115 milyon erkek (UNICEF 2019) çocuk 18 yaşından önce evlendirilmiştir. 115 milyon erkek çocuğunun 3 milyonu, evlendiklerinde 15 yaşından küçük olduğu, her yıl ortalama 15 milyon kız çocuğunun da 18 yaşın altında evlendirildiği rapor edilmektedir. Eğer gerekli tedbirler alınmazsa, 2030 yılında küresel ölçekte yaklaşık 950 milyon, 2050 yılında 1,2 milyar çocuğun erken yaşta evlendirilmiş olması beklenilmektedir (UNFPA 2021: 12). Bu, çocuk yaşta evliliklerin hala yaygın olduğu ve ciddi bir küresel sorun olarak devam ettiği anlamına gelmektedir. Aynı zamanda, kentsel yerleşim bölgeleriyle kıyaslandığında, kırsal bölgelerde kız çocuklarının erken yaşta evliliklere maruz kalma ihtimalleri çok daha fazladır (Anık ve Barlin 2017: 1828 ve UNFPA 2020b: 51). Ancak, bu evlilikler yalnızca kırsal bölgelerde değil, kent yaşamında da kendisini göstermektedir.

UNFPA ve UNICEF'e (2019) göre, erken yaşta evliliklerden etkilenenlerin yaklaşık %18'ini erkek çocuklar oluşturmaktadır. Bu verilerden de hareketle Türk Aile Yapısı Araştırması'nın (TAYA) raporuna göre, 18 yaşın altında gerçekleşen evlilikler, üzerinde durulması gereken en önemli toplumsal konulardan biridir. Rapor, aynı zamanda çocuk damatların da önemli ölçüde var olduğunu vurgulamanın, geliştirilmesi planlanan sosyal politikaların etkinliği açısından son derece önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Çünkü Türkiye'de 18 yaş altında evlenen erkeklerin oranı %6'dır (TAYA 2014: 121).

İki cins arasındaki farklılığın nedenleri, itici güçleri, erkek çocuklar üzerindeki etkileriyle ilgili daha fazla çalışmanın yapılması, erken yaşta evliliklere ilişkin olası riskleri öğrenmek, azaltmak ve sorunu bütüncül olarak çözümlenmek için önemlidir. Bugüne dek erkeklik pratikleri, genel olarak kadınların ezilmişliği üzerinden okunmuştur ama artık iki cinsin mağduriyeti üzerinden okumalar yapma gerekliliği ortaya çıkmış durumdadır (Akca ve Tönel 2011: 37).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) "Evlenme ve Boşanma İstatistikleri" raporuna göre, 2002-2021 yılları arasında Van'da erken yaşta evlenen çocuk sayısının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Van'da erken yaşta evlendirilen kız ve çocukların sayısına bakıldığında, 16-17 yaş aralığında erken yaşta evlendirilen kız çocuklarının sayısının erkek çocuklarının

Van'da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal Normlar ve Bireysel Deneyimler

sayısının 21 katı olduğu tespit edilmiştir (TÜİK 2021). TÜİK'in 2015-2022 yılları arasında rapor ettiği Türkiye'de 16-17 yaş aralığında gerçekleşen evliliklerin illere göre sıralamasında, Van'ın 2015 yılında 12., 2019'da 6. ve 2022'de yine 12. sırada olması erken yaşta evliliklerin hala önemli ölçüde sürdürüldüğünü göstermektedir. Ayrıca bu sayıların yalnızca evlendirilmiş kız çocuklarını kapsadığı erkek çocukların bunun dışında bırakıldığı da belirtilmelidir. Van'ın erken yaşta evlilik oranlarında ön sıralarda yer alması, yereldeki erken yaşta evliliklerin mevcut durumunun daha fazla ortaya konmasının gerekliliğini açıkça göstermektedir. Erken evliliklerin birey ve toplum sağlığı üzerindeki riski göz önüne alındığında, bu konu üzerinde daha bütüncül çalışılmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu verilerden hareketle, bu çalışmanın amacı, erken yaşta evliliklerde mağdur olan taraflardan biri olan erkek çocuklarının evliliği nasıl deneyimlediklerini, bu evliliğin sonraki yaşamlarını nasıl etkilediğini, yaşamlarına nasıl yön verdiğini erkeklerin kendi ifadelerinden yola çıkarak ortaya koymaktır.

Erken Yaşta Evliliklerin Nedenleri ve Sonuçları

Erken yaşta evlilikler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren, çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini, ekonomik bağımsızlıklarını olumsuz yönde etkileyen, eğitimlerini kesintiye uğratan, sağlık risklerini artıran ciddi bir hak ihlalidir. Erken yaşta evliliklerin nedenlerini anlamak için sosyal, ekonomik, kültürel ve bireysel dinamiklerin derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Ataerkil ve geleneksel toplum yapısı, ekonomik güçsüzlük, eğitim eksikliği, aile baskısı, toplumsal normlar ve beklentiler, cinsiyet eşitsizliği, dini inanç ve değerler, yasal düzenlemeler gibi faktörler erken yaşta evliliklerin kök nedenlerini anlamının önemli birer parçasını oluşturmaktadır.

Belirli erkeklerin kadınlara hükmettiği, kadınlar, çocuklar ve mülkiyet üzerinde egemen olduğu, kadınları ezdiği ve sömürdüğü bir dizi yapılandırılmış ve kurumsallaşmış sosyal ilişkiler olarak tanımlanan ataerkillik (Walby 1990), baba otoritesinin hâkim olduğu bir sistemi ifade eder. Ataerkil toplum yapısı, erken yaşta evliliklerin teşvik edilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, toplumsal cinsiyet rol ve beklentileri kız çocuklarını eğitim haklarından yoksun bırakabilmekte ve onları ev içi alan ile sınırlandırarak erken yaşta evlendirilmelerine kapı aralayabilmektedir. Ataerkil toplumlarda, aile onuru ve namusu önemli bir yer tuttuğu için kız çocuklarının bekaretlerinin korunması ve aile namusunun muhafaza edilmesi adına erken yaşta evliliklere izin verilmektedir. UNICEF (2017), evlenmeden önce kızlarının cinselliğini (bekaretini) düzenleyerek ailenin namusunu koruma fikrinin, ebeveynleri

erken evlilik düzenlemeye sevk ettiğini rapor etmektedir. Kökleri cinsiyet eşitsizliğine dayanan erken yaşta evliliklere en fazla kız çocuklarının maruz kalmasına yol açarken, çocuk yaşta evlilikler hem kız hem erkek çocuklar için bir mağduriyet yaratmaktadır.

Erken yaşta evliliğin bu kadar yaygın olmasının en büyük nedenlerinden biri, eğitim imkanlarının sınırlı ve eğitime erişimin zor olduğu bölgelerde, kız çocuklarının okula devam edememesidir. Eğitimin kısıtlanmasının başka nedenleri olmakla birlikte, ataerkil toplum yapısının eğitimin kısıtlanmasındaki rolü oldukça fazladır. Erken yaşta evliliklerin nedenlerinin ailelerin sahip olduğu eğitim düzeyleri ile de yakından ve doğrudan ilgilidir. TAYA (2014) raporuna göre, eğitim düzeyi yükseldikçe ilk evlenme yaşı artmakta ve evlilik ertelenmektedir.

Yoksulluğun, erken yaşta evliliklerin temel itici gücü olması nedeniyle yaygınlığı üzerinde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. 18 yaş altı evlilikler, eğitim ve sosyo-ekonomik düzey düştükçe hem kızlarda, hem de erkeklerde artmaktadır (UNICEF 2011: 4). Eğitim ve sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe, 30 yaş ve üzeri evlenenlerin oranı yükselmektedir (TAYA 2014: 36).

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 6/1-c maddesi uyarınca 18 yaşını doldurmamış herkes çocuktur. Türk hukuk sistemindeki kanunlar incelendiğinde, evlenme ehliyetinin koşullarından biri olan yaş koşulu ile ilgili farklı düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Evlilik yaşı koşulu, Türk Medeni Kanunu 124. maddesinde düzenlemiştir (2001). Buna göre;

“Erkek veya kadın 17 yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.”

Kanun maddesinde belirtilen olağanüstü durumlar açıkça belirtilmemektedir. Hâkim, anne-baba veya vasiyi dinledikten sonra 16 yaşını doldurmuş bireylerin evlenmesine izin verebilme yetkisine sahiptir. Ancak bu kanun maddesinin yürürlüğe giren yaş sınırlamasıyla 17 yaşını doldurmuş fakat reşit olmayan bireyler, anne ve babanın rızasıyla evlenebilmektedirler. Aksi takdirde, 17 yaşın altındaki kişilerin evlenmesi olağanüstü durumlar olmadıkça yasaklanmıştır. Medeni Kanun'un 124. maddesi ve TCK'nın 104. maddesi, 18 yaşın altındaki evliliklere şikâyet olmadığı sürece cezai yaptırım öngörmemektedir. Bu durum, hukuki olarak evlenme ehliyeti olmayan bireylerin erken yaşta evlenmelerinin yolunu açmaktadır. Bu durum, üstü örtük bir biçimde hukuki olarak evlenme ehliyeti olmayan bireylerin erken yaşta evlenmelerinin yolunu açmakta ve evlilik yaşını düşürmektedir.

Van'da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal Normlar ve Bireysel Deneyimler

Dünyanın hemen hemen birçok bölgesinde dinin temel alınarak yapıldığı evlilik ritüellerine rastlamak mümkündür. Sosyo-kültürel değerlerin ve din referans alınarak yapılan bu evliliklerin çoğunluğunun erken yaşta yapılmış olması da dikkat çekicidir. Türkiye'de hukuki boşluklar nedeniyle, resmi nikah ile evlenmenin dışında dini nikâh ya da imam nikâhı olarak bilinen resmi olmayan nikâhlar da yaygınlığını korumaktadır. Türkiye'de Evlilik Tercihleri (2015: 26) araştırması, her 10 evlilikten en az 9'unun resmi nikâh ile birlikte dini nikâh kıyılması kaydıyla evlenmeyi tercih ettiğini ortaya koymaktadır. Toplumsal olarak kabul gören bu uygulama, dini nikahlar aracılığıyla erken yaşta evlilikleri normalleştirmekte, teşvik etmekte ve yasal olmayan bir evliliği meşrulaştırmaktadır. Bu durum, genç kızların veya erkeklerin bu evliliklere karşı çıkmalarını zorlaştırabilmektedir.

Erken yaşta evliliklerde, sıkça akraba temelli görücü usulü ve berdel evlilikler görülmektedir. Akraba evliliklerinin arkasında genellikle ekonomik zorunluluklar, aileler arasındaki çatışmaların evlilik yoluyla çözülme arzusu ve geleneksel olarak akrabaya kız vermenin önemi bulunmaktadır. Berdel evliliklerinin de erken yaşta evliliklerin devam ettirilmesinde etkili olduğu söylenebilir. Bu tür evliliklerde Dünder'in (2016: 44) ifade ettiği gibi iki aile, evlenecek yaşta olan oğul ve kızlarını karşılıklı olarak birbirlerine vermek suretiyle bir değiş tokuş yaparlar. Yapılan çalışmalar (Akyüz 2018; Elmacı ve Ertem 2010; Yıldız ve Avcı 2014) bu tür evliliklerin Türkiye'nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde hala yaygın olduğunu ortaya koymuştur. Bu evliliklerin nedenleri arasında, aile bağlarının güçlendirilmesi, düğün masraflarının azaltılması ve aile içi sorunların çözümü gibi faktörler bulunmaktadır. Ancak evlilik gerçekleşikten sonra bir ailede yaşanan sorun diğer aileyi de etkilemekte, bu durum çatışmaların yaşanmasına yol açabilmektedir.

Geleneksel uygulamaların önemli bir yansıması olan başlık parası geleneği, erken yaşta evliliklerin önemli nedenlerindedir. Aileler, ekonomik zorluklarla başa çıkmak için çocuklarının evliliklerine onay verirken, kız çocuklarının evliliği karşılığında başlık parası talep etmektedirler. 1993-2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA), başlık parası uygulamasının 25 yıl önceki seviyelerle aynı düzeyde olduğuna işaret etmektedir. Aynı rapor, aynı zamanda 2018-TNSA verilerine dayanarak, başlık parası geleneğinin erken yaşta evliliklerin kuruluşunda hala önemli bir rol oynadığını göstermektedir (UNFPA 2020a: 44).

Ataerkil örüntülerin hâkim olduğu Van'da aşiret yapılanmalarının günümüzde de varlığını sürdürdüğü, yapılan çalışmalarla (Çiçekli ve Parin 2020; Güngörer 2019) ortaya konmuştur.

Aşiret yapılanmaları, bazen değişime direnç gösterirken bazen de eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte değişime ayak uydurarak devam etmektedir. Dolayısıyla, Van'ın toplumsal yapısının aşiretlerden bağımsız düşünülmemeyeceği bir gerçektir. Aşiret yapılanmalarında akrabalık ilişkileri temel bir yapı taşıdır ve genellikle evlilikler aracılığıyla sürdürülür. Evlilikler, akrabalık bağlarını güçlendirme amacı taşır. Yakın akraba evliliklerinin temel nedenleri arasında başlık parası, aile bağlarının kuvvetlendirilmesi, mirasın bölünmesinin önlenmesi, aşiretin bütünlüğünün korunması, kültürel yakınlık, aile içi uyumun sağlanması ve düşün masraflarının azaltılması gibi faktörler bulunmaktadır.

Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Erken yaşta evliliklerin varlığı, geçmişe oranla azalmış olsa da hala devam etmektedir. Bu durum, çeşitli çalışma ve mücadelelerle elde edilen kazanımların önemini ortaya koymaktadır. Ancak, 2019'da tüm dünyayı etkileyen COVID-19 salgını (UNFPA 2020: 9) ve özellikle Türkiye'de 6 Şubat 2023'te yaşanan deprem felaketi, bu kazanımların kaybedilme riskini artırmıştır. Bu nedenle, erken yaşta evliliklerle mücadele çalışmalarının sürdürülmesi, çözüm önerilerinin sunulması ve hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'de erken yaşta evlilik oranlarının yüksek olduğu illerden biri de Van'dır. Ancak, Van'da gerçekleştirilen araştırmaların çoğunun, erken yaşta evliliklerle ilgili olarak genellikle kız çocukları üzerine odaklandığı gözlemlenmektedir (Baran 2006; Dağdelen 2011; Rasimgil 2007; Ölçer 2014). Bununla birlikte, literatür taraması sonucunda, Türkiye genelinde erken yaşta evlendirilen erkek çocuklarla ilgili çok sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Büke Okyar ve Öğüt 2021; Kılıç ve Tütüncü 2021; Yıldız 2018). Bu araştırmanın temel amacı, Van'da erken yaşta evlenmiş erkeklerin evlilik deneyimlerini fenomenolojik bir bakış açısıyla açığa çıkarmaktır. Katılımcıların bakış açılarına ve deneyimlerine odaklanan bu çalışmada, erkeklerin erken yaşta evlilik yapma gerekçelerinin bireysel ve toplumsal nedenlerinin yanı sıra, evlilik kararının nasıl ve kimler tarafından alındığının, bu kararın bireysel ve toplumsal sonuçlarının neler olduğunun, evliliklerinin nedenlerini, sonuçlarını ve sonraki yaşamlarını nasıl etkilediğinin yanıtları aranmıştır.

Van'da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal Normlar ve Bireysel Deneyimler

Ataerkinin kadınların yanı sıra erkekler için de bir sorun olduğunu belirtmek önemlidir. Connell'e göre (1998), erkekler, ataerki toplum yapısında kendilerine verilen iktidarın etkisi altında olurken, birçok erkek, erkek olmanın beraberinde getirdiği zorlukları deneyimlemekte ve toplumun beklentileri doğrultusunda davranış kalıplarını kabul etmek zorunda kalmaktadır. Erkeklik, sürekli denetlenen ve izlenen bir statü olduğundan, erkekler bu statüyü sürdürmek için sürekli çaba sarf etmektedirler. Erken yaşta evlilikler ile ilgili yapılan literatür taramasından hareketle, bu evliliklere daha fazla kız çocuklarının maruz kaldığı ve bu nedenle yapılan çalışmaların daha fazla kız çocukları ile ilgili olduğu görülmektedir. Ancak, kız çocukları kadar olmasa da erken yaşta evlendirilen erkek çocuklarının da olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Erken yaşta evlilik gibi toplumsal bir sorunu daha bütünlüklü olarak anlamının ve analiz etmenin bu sorunun çözümüne katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu bakış açısından hareketle, bu çalışmada erkek çocukların erken evlilik hikayelerine ve deneyimlerine odaklanılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada erken yaşta evlendirilen erkeklerin evlilik süreçlerini, sonraki yaşam deneyimlerini ortaya çıkarmak, daha detaylı veriler elde etmek ve araştırma konusu olan fenomenleri kendi ortamlarında gözlemleyip yorumlamak amacıyla nitel araştırma yöntemine dayalı bir yaklaşım uygulanmıştır. Nitel araştırmalarda birçok farklı araştırma deseni bulunmakta ve bu desenler, çalışmanın nasıl planlanacağına dair bir çerçeve sunmaktadır. Bireylerin deneyimlerini anlamayı hedefleyen nitel araştırma, fenomenoloji, anlatı araştırması, etnografi, durum çalışması ve kuram oluşturma gibi çeşitli yaklaşımları içerir (Creswell 2020: 71). Bu çalışmada bireylerin kendi bakış açılarından deneyimlerini öne çıkarmayı, deneyimin temel öğelerini yakalamak ve açıklamak amaçlandığı için, fenomenolojik araştırma deseni benimsenmiştir. Erken yaşta evlilikler, yalnızca bireyi değil toplumu ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan olumsuz etkilemektedir. Erkeklerin evlilik deneyimlerini, kendi anlatılarından hareketle ve daha derinlikle anlamak adına fenomenolojik araştırma deseninden yararlanılarak verilerin analizi yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini, Van merkezde yaşayan ve 18 yaşın altında evlenmiş olan 27 erkek oluşturmaktadır. Araştırmanın önemli bir aşaması olan örneklem seçimi için, fenomenin derinlemesine anlaşılmasına ve incelenmesine imkân sağlayan amaçlı örneklem teknikleri olan

kartopu ile benzeşik (homojen) örnekleme teknikleri tercih edilmiştir. İlk olarak kartopu örnekleme tekniğiyle katılımcılara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak, istenilen sayıda katılımcıya ulaşmak belirli bir noktadan sonra zorlaşmıştır. Geriye kalan katılımcılara, benzeşik (homojen) örnekleme tekniği kullanılarak ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Bu çalışmada fenomenoloji desenine uygun olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmış ve bu teknik, katılımcıların düşüncelerini ve deneyimlerini detaylı inceleme olanağı sağladığı için tercih edilmiştir. Eğitim durumu, yaş, çocuk sayısı, meslek, evlilik süresi ve erken evlilik deneyimlerini içeren yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve 27 erkekle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşme öncesinde, esnasında ve sonrasında gözlemler gerçekleştirilmiştir. Bu gözlemler gözlem protokolü formuna kaydedilmiş ve toplamda 82 sayfalık bir gözlem protokolü oluşturulmuştur.

Görüşmeye başlamadan önce katılımcılara bilgilendirilmiş onam formu sunulmuş ve imzaları alınmıştır, böylelikle gönüllü katılım sağlanmıştır. Katılımcılardan izin alınarak ses kaydı alınmıştır. Yalnızca bir erkek katılımcı bunu reddetmiştir, bu nedenle bu görüşmeler el yazısıyla not edilmiştir. Görüşmelerin süresi 45-90 dakika arasında değişmiştir ve toplamda 49 saat 10 dakika ses kaydı yapılmıştır. Ses kayıtları Transkriptor programıyla metne dönüştürülmüş ve 405 sayfalık deşifre dosyası elde edilmiştir. Toplamda 405 sayfalık bir deşifre dosyası elde edilmiştir. Bu çalışmada, veri analizi için, içerik analizi tekniğinden faydalanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e göre (2008: 89), içerik analizi, toplanan verilerin ayrıntılı bir şekilde incelenmesini ve bu verileri açıklayan kavramlara, temalara ulaşmayı sağlamaktadır. Kodlama sürecinde anlamlı bölümler etiketlenmiş, bu etiketler gruplandırılarak temalara indirgenmiştir. Katılımcıların yanıtları anahtar terimlerle çözümlenmiş ve mevcut teorilerle ilişkilendirilmiştir. Veriler fenomenolojik yaklaşımla yorumlanmıştır. Katılımcılar "E" harfiyle kodlanmıştır.

Araştırma Bulguları

Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcıların sosyo-demografik bilgileri erken yaşta evlendirilmiş erkeklerin evlilik deneyimlerini ve sonraki yaşam deneyimlerini daha iyi anlamak ve yorumlamak açısından önemlidir. Dolayısıyla erkeklerin sosyo-demografik özellikleri Tablo 1'de yer almaktadır.

**Van’da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal
Normlar ve Bireysel Deneyimler**

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Yaş	Evlilik Yaşı	Öğrenim Durumu	Meslek	Evlilik Biçimi	Akrabalık Derecesi
E1	40	13	Okula Gitmemiş	İşçi	Çok Eşli	Uzaktan Akraba
E2	43	14	İlkokul	Düzenli İş Yok	Çok Eşli	Akraba Değil
E3	55	16	Okula Gitmemiş	İşsiz	Tek Eşli	Uzaktan Akraba
E4	50	17	İlkokul	Aşçı	Tek Eşli	Akraba Değil
E5	59	15	Okula Gitmemiş	Çalışmıyor	Tek Eşli	Dayı Kızı
E6	38	15	Lise	Memur	Tek Eşli	Amca Torunu
E7	32	15	İlkokul Mezunu	İnşaat İşçisi	Tek Eşli	Hala Kızı
E8	57	17	İlkokul	Esnaf	Tek Eşli	Uzaktan Akraba
E9	51	14	Ortaokul	Muhtar	Tek Eşli	Amca Kızı
E10	53	14	İlkokul	Muhtar	Tek Eşli	Amca Kızı
E11	30	16	Lisans	Öğretmen	Tek Eşli	Amca Kızı
E12	33	13	İlkokul Mezunu	Şoför	Tek Eşli	Uzaktan Akraba
E13	29	17	Lisans Mezunu	Sosyolog	Tek Eşli	Amca Kızı
E14	27	16	Lise Mezunu	Esnaf	Tek Eşli	Amca Kızı
E15	34	15	Ön lisans	Sağlık Teknisyeni	Çok Eşli	Amca Kızı
E16	39	17	Ön lisans	Tesisatçı	Tek Eşli	Amca Kızı
E17	43	14	Lisans	Memur	Tek Eşli	Amca Kızı
E18	29	16	Ortaokul	Marangoz	Tek Eşli	Amca Kızı
E19	33	17	Lise	Kaynak Ustası	Tek Eşli	Amca Kızı
E20	36	15	İlkokul	Elektrik Ustası	Tek Eşli	Amca Kızı
E21	41	17	İlkokul	İşsiz	Tek Eşli	Hala Kızı
E22	38	16	Lise	Şoför	Tek Eşli	Dayı Kızı
E23	48	17	Ortaokul	Esnaf	Tek Eşli	Uzaktan Akraba
E24	28	17	Doktora Aşamasında	Akademisyen	Tek Eşli	Akraba Değil
E25	45	16	İlkokul	İşçi	Tek Eşli	Amca Kızı
E26	43	13	Lise	İşçi	Üç Kez Evlenmiş	Uzaktan Akraba
E27	36	16	Lisans Okuyor	Memur	Tek Eşli	Uzaktan Akraba

27 erkek katılımcının evlilik yaşları 13 ve 17 arasında değişmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde üç katılımcının hiç okula gitmediği, sekiz katılımcının ilkokul mezunu, üç katılımcının ortaokul mezunu, beş katılımcının lise mezunu, iki katılımcının ön lisans mezunu, beş katılımcının lisans mezunu olduğu görülmektedir. Bir katılımcının ise halen doktora eğitimine devam etmektedir. Katılımcılar arasında işçi, öğretmen, sosyolog, sağlık teknisyeni, marangoz, esnaf ve muhtar gibi çeşitli meslek grupları yer almakla birlikte, düzenli bir işi olmayan veya işsiz olan katılımcılar da bulunmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu tek eşli evlilik yapmış olup, az sayıda katılımcı çok eşli evlilik gerçekleştirmiştir; ayrıca, bir

katılımcı üç kez evlenmiştir. Evliliklerde akraba evliliği yaygın bir olgu olup, katılımcıların eşleri genellikle amca kızı, hala kızı ve dayı kızı gibi yakın akrabalar olmuştur. Uzaktan akraba veya akraba olmayan evlilikler de bulunmaktadır (Tablo 1).

Erken Yaşta Evliliğin Nedenleri “Bir Yardımcıya İhtiyacı Vardı Annemin”

Erken yaşta evliliklerin arkasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel nedenler çeşitlidir. Dolayısıyla, evliliğin farklı ekonomik, sosyokültürel etkileri ve sonuçları olmaktadır. Kadınların ve erkeklerin evlendirilme nedenlerinde ortak yanlar olmasına rağmen, erkeklerin evlendirilme nedenleri farklılık gösterebilir. Bu gerekçelerin neler olduğunu anlamak adına katılımcılara “*Neden erken yaşta evlendiniz ya da evlendirildiniz? Evlenmenizdeki etkili olan faktör neydi?*” sorusu sorulmuş olup bu soruya katılımcılardan E9, E10 ve E27’nin yanıtları ise şu şekildedir;

“On üç on dört yaşındayken ablam vardı o evlendi. Tabii köyde işler çok olunca anam da işte yapamam edemem dedi. Babam da dedi madem öyle bize daha doğrusu anneye yardımcı olacak bir yardımcı alalım. Yani gelin. Ev işlerinde anneye yardımcı olacak bir gelin istediler. O sırada tabii ortaokuldayken evlendik” (E9).

“Ben on dört yaşta evlendim. Anam rahatsızdı. Babam ben ikinci kez evleneceğim diyordu. Artık ne oldu bilmiyorum. Getirmedi. Dedi en iyisi ben oğlumu evlendireyim. Ben on dört yaşındayken evlendim. Bir akşam seni evlendirecez dediler. Berdel yaptılar. Kayınpederim benim amcamdır” (E10).

“Anne babamın erken yaşta evlenmesi ve onların da bu algıyla büyümeleri etkili oldu evlenmemde. İkinci olarak belli bir süreden sonra anne yatalak düştü. O vakitlerde bizim ev işlerimiz vardı, market, bağ bahçe vardı, babamın işleri vardı. Anne de elden ayaktan düştü. Sağlık problemi olduktan sonra hani ben okuldan geldikten sonra uzun bir süre anneme baktım. Bakarken de ev yemeklerini öğrendim. Bir yardımcıya ihtiyacı vardı annemin” (E27).

27 erkek katılımcının beşinin evlenme gerekçesi annelerinin sağlık sorunlarıdır. Annelerinin sağlık durumu nedeniyle ev içi işlerine katkıda bulunmak zorunda kalan bu erkekler, erken yaşta evlenmeye ilişkin bakış açılarını değiştirmişlerdir. Ev işlerinin genellikle kadınlarla ilişkilendirilmesi ve evin iç mekânının kadınların alanı olarak kabul edilmesi gibi öğretiler, erkek çocuklar tarafından da benimsenmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin (2011: 5) raporuna göre, geleneksel aile yapılarında erkek çocuklar, yaşlılıkta ebeveynlere destek olmanın yanı sıra soyun devamını sağlama konusunda önemli bir role sahiptir. Erkeklerin soyun devamını sağlama görevi, erken yaşta evliliği meşrulaştıran önemli bir neden olarak görülmektedir. Ayrıca, aileye evlilik yoluyla katılacak kız çocuklarının, ev içi işlerde çalıştırılmak ve aile büyüklerinin bakımını üstlenmek için evlendirildiği görülmektedir. Ailesinin isteği üzerine evlendirilen E10, evlilik nedenlerini “*kader, kısmet, aile baskısı,*

büyüklerin sözüne karşı çıkamama, ve kız tarafının akraba oluşu” şeklinde açıklamıştır. Diğer erkek katılımcıların ifadelerinden de bu tür gerekçelerin sıkça dile getirildiği söylenebilir.

Evlilikte Akraba İlişkileri “Yanımda Olsun, Elimde Büyür, Alışması Kolay Olur”

Kentlerde aşiret yapılanmalarında çözümlerin yaşanmasına rağmen, özellikle Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde aşiret yapılanmalarının hala varlığını sürdürdüğü söylenebilir (Subaşı 2003: 44). Gültekin (2019), Türkiye’de, babasoyuna dayalı aşiret tipi toplumsal yapıların yoğun olduğu bölgelerde, kuzen evliliklerinin daha sık görüldüğünü belirtmektedir. Kuzen evliliklerinde, genellikle amca çocuklarının evliliğinin tercih edildiği görülmektedir. Görüşme yapılan 27 erkekte 24’ü akraba evliliği yapmıştır. Bu erkeklerin 16’sı kuzenleriyle evlenirken, 12’si amcasının kızıyla evlenmiştir. Katılımcılardan E25 ve E9’un amca kızlarıyla evlenme gerekçeleri şu şekildedir;

“Abim bir kazada vefat etti. Ben o zaman 16 yaşındaydım. Benim abim vefat edince onun eşi ile mecbur evlendim. Eşim amcamızın kızıdır. Çocukları yoktu. İşte törelerimizde öyledir. Büyüklerimiz nasıl isterse öyle yapmak zorundayız. Artık o bizim namusumuzdu. Bu törelerimizde işte var. Namus meselesi oluyor işte. İstemesem ne olacaktı, mecburdum. Namus meselesi olmuştu o yüzden” (E25).

“Bana kız arıyorlardı, biz gittik işte şunun kızını isteyeceğiz diyorlardı kimi istiyorsun, istemiyorsun gibi bir şey sorulmadı ama işte şunun kızı iyidir falan diyorlardı. İşte bize o yardımcı olur, bizi rencide etmez gibisine şeyler olurdu o zaman. En son işte yanımızdaki amcamın kızını istediler (...) Annem dedi işte getireceğim, yanımda olsun, elimde büyür, alışması kolay olur dedi” (E9).

Akrabalık ilişkilerinin önemli olduğu geleneksel toplumlarda akraba evlilikleri de oldukça yaygın olabilmektedir. Bu evlilikler genellikle aile içi ilişkileri güçlendirmeyi ve aile içinde ortaya çıkan sorunları çözmeyi amaçlar. Özellikle kuzen evlilikleri içinde, amca çocuklarının evliliği genellikle en istenilen evlilik biçimi olarak kabul edilir. Katılımcı ifadelerinden anlaşıldığı üzere, bu evlilik biçiminin teşvik edilmesinde toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik faktörlerin rol oynamaktadır. Kız çocuğunun kardeşinin oğluya evlendirilmesi geleneği, aile içinde onaylanmayı, aile üyeleri tarafından daha fazla saygı görmeyi ve dışlanmamayı sağlayan bir anahtar olarak algılanabilmektedir. E9’un amcasının kızıyla evlendirilmesinin gerekçeleri; aile büyüklerinin tanıdık ve bilindik bir kız çocuğunu küçük yaşta gelin olarak alarak kendi aile düzenlerine uygun şekilde yetiştirmek ve kız çocuğunun aileye uyum sağlamasını kolaylaştırmaktır.

Alptekin (2022: 804), kırsaldaki erkekler için evliliklerin bir tercih veya tesadüf değil, kültürel ve toplumsal yapı dolayısıyla bir “zorunluluk” olduğunu belirtmektedir. E25’in

hikayesi ise akraba evliliklerinde amca kızıyla evlenmenin ne kadar önemli, beklenen ve de zorunlu bir durum olduğunu çarpıcı bir şekilde göstermektedir. Amcasının kızıyla evlenen abisinin ölümüyle dul kalan amca kızı, bu kez eşinin kardeşiyle evlendirilmiştir. Dul kalan gelinin baba evine geri gönderilmesi, aile içi ilişkilerde sorunlara neden olabileceği için gelinin evin diğer erkek çocuğuyla evlenmesi hem arzulanan hem de beklenen bir durumdur. Bu durum, amca çocukları için bazen bir zorunluluk haline gelebilir. Hem çocuk yaşta evlendirilen hem de abisinin eşiyle evlendirilen E25'e, "Eğer fikriniz sorulsaydı, kabul eder miydiniz ya da kabul etmeseydiniz ne olurdu?" sorusu yöneltilmiş, ancak E25 yalnızca "Mecburduk mecbur" diyerek yetinmiş ve bir anda derin bir sessizlik yaşanmıştır. Bu evliliği kabul etmemesi durumunda aile içindeki konumunun nasıl etkileneceği sorusuna ise kendisinden 10 yaş büyük yengesiyile evlendirilen E25 şu cevabı vermiştir;

"Yani kabul etmemi daha çok isterlerdi. Ben de onu yaptım. İster istemez lafi olurdu. Belki aramız bile açılırdı. Ben de kaldıramazdım. Öyle görmüşüz biz. Başka şekilde olmazdı. Yengem babasının evine gidemezdi" (E25).

Amcasının kızı ile berdel evlilik yapan E11'in de ifadeleri şu şekildedir;

"Eşim amcamın kızı. Bizim bu bölgemizde akraba evlilikleri önceliklidir. Neden? Çünkü aileler hem yabancı bir kültürden birini istemezler hem de şayet varsa bir mal varlığı onun parçalanmasını da istemezler. Bizimki de böyle bir nedenden oldu. Amcamların da bizimkilerin de gönlü bundan yanaydı. Benim zaten fikrim bile sorulmamıştı. Zaten berdel yaptılar" (E11).

E11'in ifadelerinden hareketle akraba evliliklerinde amca çocuklarının evliliğinin neden ilk olarak tercih edildiğini anlamak mümkündür. Aileler için kan bağıyla soyun devamını sağlamak, aile içinde uyum sorunlarını azaltmak, mal varlığının bölünmesini engellemek ve var olan ilişkileri sürdürmek önemlidir. Amca çocuklarının evliliği, mal varlığının akraba içinde kalmasına daha fazla imkân sağlamaktadır.

TÜİK'in "İstatistiklerle Aile Raporu"na (2020) göre, akraba evliliklerinin oranı 2015'te %4,8 iken 2020'de %3,8'e gerilemiştir. Bu rapora göre, akraba evliliklerinin %46,6'sını hala/dayı çocukları, %26,2'sini teyze çocukları ve %27,2'sini ise amca çocukları oluşturmaktadır. Kuzen evliliklerinin oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Hala/dayı çocukları ile yapılan evliliklerin oranının yüksek olmasına karşın Altuntek (1993), "Van Yöresinde Akraba Evliliği" başlıklı çalışmasında Van'da amca çocuklarıyla evlenmelerin daha yaygın olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada da 27 erkek katılımcının 12'si amca çocuklarıyla evli iken, yalnızca üçünün eşleriyle herhangi bir akrabalık derecesi bulunmamaktadır. Bu bulgu, daha önceki çalışmaların sonuçlarıyla da uyumludur. Amca kızı evliliklerinde sosyal,

ekonomik, bölgesel, siyasi faktörlerin etkili olduğuna dikkat çeken Ökten'e (2009: 105-106) göre, akraba evliliklerinde amca kızıyla yapılan evlilikler, en ideal olanıdır.

Erken Evliliklerde Karar Alma Süreçlerinde Rol Oynayan Aktörler “Abim Gitti Öyle Kız Kardeşimi Bir Adamın Oğluna Vermiş”

Erken yaşta evliliklerde, evliliğin sebepleri kadar kararın kim ya da kimler tarafından alındığı da son derece önemlidir. Geleneksel toplumlarda, evin en yaşlı erkeği genellikle karar verme mekanizmasının başında olan kişidir (Şenol ve Mazman, 2012: 507). Çocuklara hem çocuk hem de yetişkin rolüyle yaklaşmakta olan karar verici aktörler, ekonomik ve toplumsal nedenlerle erken yaşta evlilikleri meşrulaştırıp sürdürmektedirler. Böylece ruhsal, bedensel, zihinsel ve cinsel olgunluğa erişmemiş bir çocuğun evliliğine karar veren başta baba, abi, amca, dede gibi aktörler, ataerkil yapıdan da beslenmektedirler. Dolayısıyla, genellikle “evin reisi” olarak adlandırılan baba tarafından alınan kararları kabul etmek zorunda bırakılan erkek çocuklar, kendi yaşamlarını kuramamakta ve yaşamlarına dair söz hakkına sahip olamamaktadırlar. Bu durum, katılımcılar E1 ve E27'nin ifadelerinde açıkça görülmektedir;

“Abim amcam rahatsızlandığı için köye gitti (...) 15 gün gelmedi. 16'ncı günü dönüşünde bana öyle kızı aldılar getirdiler. Yani bu şekil evlenmem oldu. Ailemin hiç kimsenin haberi yoktu. Abim köydeki akrabalarla, amcalarla bir araya geliyorlar. Kendi aralarında öyle bir karar veriyorlar. Zaten ben evlenme çağında değildim ki. Yani o zaman zaten 13-14 yaşındaydım ben. Hiçbir gerekçe de sunmadılar. Ya zaten bana sormadılar bile. Yani sen kimsin? Sen necisin. Senin böyle bir isteğin var mı yok mu? (...) Onlara sorsan çocuğum benim fikrim sorulmaz ama evlendirmeye gelince çocuk değilim” (E1).

“Hiç unutmam bir gün babam telefon açtı dedi E27 falan kişinin kızını biz sana bulmuşuz. Milleti eve çağır dedi (...) Hani dede hasta ya böyle görkemli bir düğün yapmayacağız. Bir imam çağıracağız nikahını kıyacak o şekil. Bende şey dedim “baba insan hiç kendi cenazesine milleti çağırabilir mi”. Ben öyle deyince baba biraz sert ve kuralcı. Baba dedi, ben oraya gelirim gebertirim seni, söylediklerimi yap, benden daha mı iyi bileceksin. Çocuk aklınla ne diyorsun sen dedi. Babamın beni sevmediğini düşünürdüm bir aralar. Yoksa neden beni böyle bir şeye mecbur bıraktı ki diye düşünürdüm” (E27).

Kendi kararlarını verme yeteneğinden yoksun ve evliliğin ağır sorumluluklarını üstlenmeye hazır olmayan erkek çocukları, genellikle büyüklerinin kararlarının etkisi altında ezilmişlerdir. Evlilik kurumunun getirdiği sorumlulukları üstlenebilme ve karar verebilme yetisinin gelişmesi (Özcebe ve Biçer: 86) bireyin bedensel, zihinsel ve ruhsal olgunluğa erişmesi ile doğrudan ilişkilidir. Geleneksel toplumlarda, yaşlı neslin kararlarına bağımlı olmaları beklenen erkek çocukları, genellikle yetişkin erkekler gibi algılanır. Ancak

katılımcıların ifadeleri, aile içinde çocuk dahi olsalar bile birey olarak değerlendirilmediklerini, düşüncelerinin ve duygularının önemsizmediğini göstermektedir. Ayrıca, ebeveynlerin, çocukların evlilik kurumuna ilişkin sorumluluklarını üstlenemeyecekleri düşüncesiyle, çocuklarına evlilik yükünü yüklemeleri çelişkilidir. E27'nin deneyimleri ve babasının tutumu, bu çelişkiyi vurgulamaktadır. E27'nin, düğün gününü bir cenaze gününe benzettiği ifadeleri, erken yaşta evliliğin birey üzerindeki travmatik etkilerini gözler önüne sermektedir. E1 ise, kendisine hiçbir gerekçenin sunulmadığını ve fikrinin dahi sorulmadığını belirtmiş, bireyin kendi varlığının yok sayıldığı ve çocuk yaşta evlendirilmenin getirdiği rahatsızlığı açıkça ifade etmiştir. Alptekin'in (2022: 805) görücü usulü evliliklerle evlendirilen erkeklerin yaşadıkları mağduriyetlere dikkat çeken çalışmasının verilerine göre, Türkiye'de sıkça görülen görücü usulü evliliklerde karar verici aktörler, genellikle evlenecek bireyler değil, onların anne ve babalarıdır. Bu araştırmanın bulguları da, erkeklerin istemedikleri bir evliliğe zorlandıkları için hayal kırıklığı yaşadıklarını ve bu durumun onları mutsuz ettiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, katılımcıların ifadelerine göre evlilik kararlarının genellikle babalar tarafından alındığı görülmüştür. Ancak, karar süreçlerinde belirgin olan erkek otoritesinin yanı sıra, diğer kadınların da (Burcu, Yıldırım, Sırma ve Sarıyaman 2015: 79) kararları etkileyebildiği gözlemlenmektedir. Daha önce yapılan çalışmalarda (UNFPA 2021; UNICEF 2017; Duran, Gürsoy ve Kumcağız 2022) genellikle karar alıcıların ailedeki erkekler olduğu yönündeki sav, bu çalışmada da katılımcı ifadeleriyle desteklenmektedir. Orçan ve Kar'ın (2008: 102) 2348 kişiyle yaptıkları çalışmada, evlilik kararının ebeveynler tarafından alındığını söyleyenlerin oranı %52,90 iken kararı kendilerinin verdiğini belirtenlerin oranı ise %15,70 olarak bulunmuştur. Evlilik kararının aile üyeleri tarafından ortaklaşa alındığını belirtenlerin oranı ise %4,90 olarak kalmıştır. Orçan ve Kar'a göre, bu veriler, Türk toplumu için aile merkezli evlilik kararının geleneksel bir özelliği olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, karar alınma süreci ile ilgili olarak E21 ve E22'nin ifadeleri şu şekildedir;

“Bizim ailede de biri evlenecekse büyükler bir araya gelir. İşte varsa dede, amcalar, baba, büyük abiler. Birine kız istenecekse işte ya da kız verilecekse aralarında konuşuyorlar. Ondan sonra o kıza da erkeğe de sen istiyor musun demezler genelde. Ha sorsalar da “ben istemiyorum” desen de boştur. Annem de babam da bana söylediler ama “biz öyle uygun bulmuşuz” deyince ne diyecektim. İtiraz etme hakkım yoktu” (E21).

“Babam rahmet etmişti. Abim ve amcalarım benim yerime karar verdiler. Abim bir an önce beni evlendirmek istiyordu ki ben ona yük olmayayım. Laf aralarında “seni evlendirelim, başını bağlayalım” diyordu. Ben şaka yaptığımı sandım. Sonra eşimden

Van'da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal Normlar ve Bireysel Deneyimler

söz etti. Laf olsun diye sordular. Onların istediği oldu. Şimdi de bir sorun olduğunda “eee biz sana sorduk, sen de rıza verdin” diyorlar işin içinden çıkıyorlar” (E22).

Kız ve erkek çocuklarının pasif birer varlık olarak algılandığı, karar alma süreçlerinde çocuk kimliğiyle değerlendirilmedikleri ve temel haklarının tanınmadığı; evlilik odaklı bir perspektifin benimsendiği ve evlilik yaşının ikincil bir öneme sahip olduğu, katılımcıların ifadelerinden çıkarılmıştır. Evlilik kurumu, bireylerin ötesinde aileleri birbirine bağladığı için karar alma süreci genellikle aile reisi olarak kabul edilen baba veya aşiret büyükleri tarafından yönetilmektedir. Evin reisi olarak kabul edilen babaların veya diğer erkeklerin, erkek çocuklarına fikirlerini sorması veya onların rızalarını almaya çalışmaları gelecekte ortaya çıkabilecek olası sorunlar karşısında kendilerini sorumluluktan azat etmelerine olanak tanımaktadır. Bu davranış biçimi, ayrıca bazı durumlarda çocuğun fikrinin dikkate alındığı izlenimi de yaratabilmektedir.

Evlilik Kararlarında Aşiretin Rolü “Bizim Burada Aşiretsiz Olmaz”

Aşiret yapılanmalarında varlığını sürdüren sosyal yapılar, akrabalık ilişkileri ve evlilik kurumuyla devam etmektedir. Aşiret düzeninde akrabalık, iç dayanışmayı teşvik ederek soy içi evlilikleri önemser (Ökten 2009: 99). Bu nedenle, evliliklerde genellikle amca çocuklarıyla yapılan evlilikler tercih edilmektedir. Evlilik kararlarının alınmasında, kan bağının ve aşiretlerin etkisi büyüktür. Bu bağlamda, katılımcıların E26 ve E11’in görüşleri, bu etkinin varlığına işaret etmektedir;

“Biz aşiret çocuğuyuz. Bizim burada aşiretsiz olmaz. Aşiretlerde her yörenin her şeyin bir örf adeti var. Ben 14 yaşına girdim, bir akşam eve gittiğimde dediler ki, biz büyükler olarak tabi bu büyükler aşiretin büyükleri seni evlendirmeye karar verdik (...) İşte bir akşam eve giderken dediler valla bu senin eşindir. Ben eşin ne olduğunu nereden bileyim bilmiyordum. Çocuktum daha. Bir genç kız getirmişler. Ondan sonra ben de dedim her halde bu iyi bir şeydir. Bir şey de diyemedim, itiraz edemedim” (E26).

“Ya bölgede zaten bir aşiret geleneği vardır. İnsanlar kendini tanıtırken işte birbirlerine sorarlarken hani tanıma aşamasında mutlaka soruyorlar aşiretlerini. Şimdi her ne kadar artık aşiret yok deseler de öyle değil kesinlikle. Benim evliliğime de aşiretimizin büyükleri karar verdiler. Bundan 14 yıl önce. Çok eski bir tarih değil ki. Bir araya geldiler ve hayatımı etkileyecek o kararı verdiler. Ben çocuktum ne itiraz edebilirdim ne de elimden bir şey gelirdi” (E11).

Aşiret kökenli E26, büyüklerinin tek gece içinde aldığı evlilik kararını çocuklukta anlamlandıramadığını ve bu durumun ruhunda belirsizlik yarattığını dile getirmiştir. E26 ve benzer durumda olanlar için, aile büyüklerinin aldığı bu kararlara itiraz etme şansları olmamıştır. E11 ise, bölgede hala aşiret yapılanmalarının ve geleneğinin devam ettiğini

vurgulayarak, insanların kimliklerini aşiretleri üzerinden tanımladıklarını ifade etmiştir. E11'in evlilik kararının da aşiret büyükleri tarafından alındığını belirtmiştir. Evlenme tercihi olarak, bireylerin ait oldukları sosyal gruptan biriyle evlenmeleri önceliklidir. Bu durum, E26'nın hikayesinde de açıkça görülmektedir. 13 yaşında aşiret büyüklerinin aldığı kararla evlendirilen E26, 17 yaşındayken abisinin vefatı üzerine yine aşiretin kararıyla yengesi ile evlendirilmiştir. Bu durumda, E26 bir gecede abisinin altı çocuğuna baba ve yengesine eş olmuştur. Ancak, askerlik sırasında eşleri arasındaki sorunlar nedeniyle her iki eşini de boşamış ve 25 yaşında üçüncü bir evlilik yapmıştır.

Kentlerdeki aşiret yapılanmaları, çeşitli değişimlere maruz kalmakla birlikte, belirli gelenek ve göreneklerin sürdürülmesinde direnç gösterme eğilimindedir. Evlilik, aileleri birbirine bağlayan bir araç olarak işlev görür. Dolayısıyla, karar alma süreçlerinde aktif roller genellikle babalar veya aşiret büyükleri tarafından üstlenilir. Ancak, katılımcılardan E25, E4 ve E22 aşiretlerin evlilik kararları üzerindeki etkisinin eskisine göre azaldığını şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Bir karar alınır, önemli bir şey olur, aileler bir araya gelir. Mesela büyükler bir şey karar verdiler diyelim. Mesela evliliğe. Sizin ona itiraz etme hakkınız önceden yoktu ama şu an var. Karşı çıkıyorlar artık yeni gençler. Ondan dolayı aşiret de eskisi gibi zorlamıyor ama zorlayanlar da var tabi” (E25).

“Eski aşiretlik de yok artık her yerde ama bizim Gevdan gibi mesela büyük aşiretlerde taaa bizim Mehmet ağamız var bugün bile. Büyük bir kavga olur, alışveriş, büyük bir mesele olur. Ya da ne bileyim bi adam öldürme olur, kız kaçırma olur önemli büyük sorunlarda millet bir araya gelir. Büyükler karar veriyorlar. Yapıcı olarak bozucu olarak değil” (E4).

“Benim zamanımdaki gibi değil tabi. Ha desen aşiret hiç karışmıyor öyle de değil (...) Son kararı aile veriyor. Mesela evlilik meselelerinde yaşa bakmıyorlar. Taraflar istiyorsa onlar da onay veriyor. Ama bazen de aşiret büyükleri ne dese odur. Şimdi de bir olay olduğunda evlilik dışında da aşiretin büyük erkekleri toplanıyor, konuşuyorlar. Bir karara varıyorlar” (E22).

E25, E4 ve E22'ye göre, aşiret üyeleri arasında anlaşmazlık durumunda aşiret önde gelenleri sorunları çözmeye aktif rol alır. E4, aşiret liderlerinin geçmişteki etkisinin azaldığını, ancak adam öldürme, büyük kavga veya kız kaçırma gibi olaylarda hala arabuluculuk yaptıklarını belirtmiştir. Kız kaçırma vakalarında başlık parası alınarak arabuluculuk yapıldığı ifade edilirken son yıllarda evlilik kararlarında aşiret liderlerinin etkisinin azaldığı gözlemlenmektedir.

Son olarak, evlilik tercihleri ve kuruluş şekli açısından bireylerin tercihlerinin önem kazandığı bir değişim süreci yaşanmaktadır. Ancak, modernleşmenin etkisiyle toplumsal

bağların zayıflaması ve bireyselliğin artması eğilimi, özellikle ataerkil ve geleneksel toplumlarda tam olarak gerçekleşmemektedir. Artan kentleşme ile ilişkilendirilen göçebe yaşam tarzının hala var olduğu Van gibi bölgelerde, evlilik kararlarında aşiretin etkisinin azaldığı ancak hala belirgin olduğu katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Aşiret liderlerinin aldığı kararlara uyma beklentisi, aileler ve evlenecek kişiler arasında devam etmektedir.

Erken Yaşta Evliliklerde Başlık Parası Geleneği “Başlık Parası İstemeyince Ucuza Evlenmişsin Gibi Düşünüyorlar”

Başlık parası uygulaması, erken yaşta evliliklerin yaygınlaşmasında etkili olan faktörlerden biridir. Evlilik kurumu içerisinde başlık parası geleneği, geleneksel evlilik pratiklerini yansıtan önemli bir unsurdur (HÜNEE 2015: 60). Erkek çocuklarının evliliklerine daha kolay adım atmalarını sağlayan mekanizmalardan biri de başlık parası geleneğidir. Bu bağlamda, sosyo-ekonomik boyutun etkili bir faktör olduğu görüşünden yola çıkarak, katılımcılara başlık parasının alınıp alınmadığına ve alındıysa hangi gerekçeyle alındığına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara E11, E7 ve E21'in verdiği yanıtlar şu şekildedir;

“Bizimki berdeldi. Berdel olunca başlık parası tam olarak istenmedi ama işte bazı masraflar için bir miktar para verildi. Onlar da bizden direk başlık istemediler. Zaten berdel yapmak ekonomik olarak da daha iyi oluyor aileler için. Aksi durumda başlık geleneği hala da var bizde” (E11).

“Başlık verdik tabii. Zaten bunu hesap ederek kız evinin kapısına gideriz. Bazen kız tarafının söylemesine gerek kalmadan bile verilir. Mesela eşim halamın kızı, halam normalde diğer kızları için istemiştir ama bizden istemese de kızın babası kabul etmedi (...) Biz o zaman 10 bin tl ile iki de bilezik verdik. O bilezikleri de kızın erkek kardeşi için istediler. Zaten bizden hemen sonra kendi oğullarını evlendirdiler. Yani anlayacağımız bizim başlık benim kayınçoya yaradı” (E7).

“Hani başlık parasını genelde çeyiz için eşya almak için veriliyor (...) Biz de verdik. Şimdi de veriliyor. Aileler istiyorlar. Başlık parası istemeyince ucuza evlenmişsin gibi düşünüyorlar. Yani ihtiyaç olmasa da adettendir deyip istiyorlar. Kızın ailesi zenginse ona göre başlık vermek gerekiyor. Kız eğitimliyse, güzelse ona göre veriliyor” (E21).

Türkiye Aile Yapısı Araştırması'nın (2022:31) verilerine göre, Türkiye'de 15-24 yaş aralığında gerçekleşen evliliklerin %20,7'sinde, 25-34 yaş aralığında gerçekleşen evliliklerin %11,2'sinde ve 35-44 yaş aralığında gerçekleşen evliliklerin %9,2'sinde başlık parası uygulamasının görüldüğü belirlenmiştir. Şenol ve Mazman (2012: 508), başlık parası miktarının belirlenirken kızın güzelliğinin, niteliklerinin ve ailesinin sosyo-ekonomik yapısının

etkili olduğunu ifade etmektedirler. Bu gelenek, ataerkil toplumlarda, kızın ailesine, kaybettikleri işgücünün karşılığında verilmektedir.

Başlık parasını ödeyecek ekonomik güce sahip olmayan aileler, karşılıklı kız alıp verme veya berdel geleneğine başvurumaktadırlar. Çopuroğlu'nun (2000) Elazığ yöresinde yaptığı çalışmaya göre, başlık parası ödenemeyen durumlarda berdel evliliklere veya kız kaçırma olaylarına başvurulmaktadır. Örneğin E11, ekonomik nedenlerle evliliğinin berdel şeklinde olduğunu belirtmiştir. E7 ise başlık parası geleneğinin katı bir şekilde sürdüğünü ve vermeme olasılığının pek olmadığını ifade etmiştir. Başlık parasıyla birlikte, gelinin erkek kardeşi için de belirli bir miktar para veya altın istendiğini söyleyen E7, bu geleneğin genellikle erkek kardeşlere fayda sağladığını vurgulamıştır.

E21, başlık parasının sosyo-ekonomik düzeyden bağımsız olarak yaygın bir gelenek olduğunu belirtmiştir. Bu uygulamanın, toplum içinde bir statü ve değer göstergesi olarak kabul edildiğini ifade etmiştir. E21'e göre, başlık parasının miktarını kızın ailesinin ekonomik durumu, eğitim seviyesi, yaşı ve fiziksel görünümü etkiler. Katılımcılar, başlık parası geleneğinin hem ekonomik hem de geleneksel nedenlerle sürdüğünü ve bunun erken yaşta evliliklerin devamında önemli bir rol oynadığını vurgulamışlardır. Erken yaşta evliliklerin sürdürülmesinde başlık parası geleneğinin önemli bir faktör olduğunu gösteren çalışmalar da (ASPB 2016; TAYA 2022; UNFPA 2020a) bu görüşü desteklemektedir.

Erken Yaşta Evliliklerde Rıza “Abimin ve Kızın Babasının Rızası Yetti”

Evlilik sözleşmesinin kurulmasında tarafların rızası önemlidir, ancak 18 yaş altı bireylerin rızası, bu evliliğin yasal olarak kabul edilmesini sağlamaz. Erken yaşta evliliklerde, yetişkinler sıklıkla rıza gerekçesini öne sürse de, bu durum erken yaşta evliliği suç unsuru olmaktan çıkarmaz. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 16. Maddesi, evliliğin yalnızca her iki tarafın da özgür ve tam rızası olduğu durumlarda geçerli olabileceğini vurgular. Ayrıca, herhangi bir tarafın tam rıza göstermediği durumlarda, bu evliliğin zorla yapılan bir evlilik olarak nitelendirildiğini belirtir. Bu bağlamda, erken yaşta evliliklerin rıza ile meşrulaştırılması anlayışından yola çıkarak, katılımcılara “*Erken yaşta evliliklerde evlilik kararında sizce evlenecek veya evlendirilecek çocukların rızalarını almak önemli midir? Çocuğun rızasını gözetmek erken yaşta evlilik için yeterli bir gerekçe midir?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcılar E13, E1 ve E27 tarafından şu şekilde cevap verilmiştir;

“Sosyolog olmadan önce rıza varsa sorun yoktur diye düşünürdüm ama artık bir çocuğun rızasının alınmasının da yeterli olmadığını biliyorum. Bir çocuktan sağlıklı,

Van'da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal

Normlar ve Bireysel Deneyimler

bilinçli bir karar vermesini bekleyemezsiniz (...) Ama maalesef bizim buralarda özellikle çoğu kişi buna sığmıyor. Çocukların rızası var, onlar istediler deyip sıyrılıyorlar işin içinden” (E13).

“Ne evlendirileceğimden ne de eşimin benden büyük olduğundan haberim vardı ama benden büyük olduğumu bilsem de yani itiraz etme hakkım ne kadar? Abimin ve kızın babasının rızası yetti. Sonuçta ben reşit bile olmamışım. Rızam olsaydı ne değişecekti. Ben ne anlarım evlilikten. Çocuk olduğumu değiştirebildiler mi” (E1).

“Benim az da olsa haberim vardı (...) Ben o zaman 16 yaşındayım, haberim var, tamam haberim var. Hadi ben istedim tamam ben dedim beni evlendirin, böyle bir niyette ben buldum diyelim. Benim vereceğim kararın doğruluğu nedir, yüzde kaç sağlıklı, bunun oranı nedir? Oranı yüzde sıfır mı eksiler mi bilmiyorum. Hani belki farklı bir yaşam tarzım olabilirdi. İstedğim zaman evlenip mutlu olabilirdim” (E27).

Geçmişte erken yaşta evliliklerde rızanın kabul edilebilirliğini savunan E13, aldığı eğitimden sonra, rızaya dayalı erken yaşta evliliklerin desteklenmemesi gerektiğini vurgulamıştır. E13'e göre, karar alıcıların, çevresel tepkilerden kaçınmak ve cezalandırılmamak adına en çok başvurdukları gerekçe, evliliğin rızaya dayalı olduğunu belirtmeleridir. E1 ve E27, rızalarının alınmadığını, ancak alınsa dahi bir çocuğun yeterli ve sağlıklı bir karar verebilecek olgunluğa sahip olmadığını ve olamayacağını ifade etmişlerdir. E1 için, evliliğinin gerçekleşmesinde rızasının alınmaması ve rıza alınsa dahi evlilik kararı alacak yetkinliğe sahip olmaması önemlidir.

Erken Yaşta Evliliğin Sonuçları

Bu bölümde, erken yaşta evliliğin sonuçları, çocukluğun sonu, eğitim hayatının sona ermesi, erken yaşta evliliğin sağlık risk ve sonuçları, madde bağımlılığı, duygusal zorluklar, çok eşlilik nedenleri ve aile planlaması gibi, evlilikle ilişkili sonuçların bireylerin yaşamlarına olan etkileri ve deneyimler analiz edilmiştir. Katılımcıların perspektifinden erken yaşta evlenmenin sonuçlarını anlamak amacıyla “*Erken yaşta evliliğin hangi tür sonuçlara yol açtığını düşünüyorsunuz?*” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcıların cevapları, belirli temalara göre kategorize edilmiş ve alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Çocukluğun Sonu “Çocukluğunuzun Bittiğini Hissediyorsunuz”

Katılımcılardan E24 ve E10, erken yaşta evliliklerin sosyal, ekonomik ve kültürel birçok olumsuz etkisi olduğunu ve bu durumun çocukluklarının sona erdiği bir dönemi işaret ettiğini söyleyerek, bu etkilerin hayatlarını nasıl etkilediğini şu şekilde açıklamışlardır;

“Çocukluğunuzun bittiğini hissediyorsunuz. Eskisi kadar rahat hissetmiyorsunuz. Mesela bir arkadaş ortamına girerken eskisi kadar rahat konuşmuyorsunuz. Evlilikten

önce bir arkadaş ortamına girip de mesela argo kelimeleri çok rahat kullanabiliyorsunuz. Ama şöyle evlendikten sonra konuşamıyorsunuz” (E24).

“Emin olun ben ve benim gibiler ne çocukluk ne de gençlik gördüler. On beş yaşındaydım ama inşaatlarda çalışıyordum. On dört yaşında evlendim bir yıl sonra gurbete gittim düşünün. Hepsi de travma oldu bende. Çünkü artık bir ailem vardı. Çocukluğumu nasıl yaşayayım ki. İçimde kalan çok şey oldu. Yani hakikaten sıkıntı çektim. Askere gittiğimde dört tane çocuğum vardı” (E10).

Erken yaşta evliliğin olumsuz etkileri konusundaki araştırmalarda, katılımcıların çoğunluğunun ilk tepkisinin “kaybedilmiş çocukluk, yaşanamayan çocukluk, çocukluğun sonu” şeklinde olduğu görülmektedir. E24, çocuk yaşta evliliğin çocukluğun sona ermesine yol açtığını ve artık arkadaş ortamında bile özgürce hareket edemediğini üzgün bir ses tonuyla dile getirmiştir. E10’un deneyiminde de çocukluğa duyulan özlemin izleri gözlemlenebilir. Evlilikle birlikte çocukluğundan koparılan ve evliliğin ağır sorumluluğunu üstlenen E10, çocukluk döneminde yaşayamadıklarını içselleştirmiştir. Katılımcılar için çocukluk, özlemini duyulan ve tam anlamıyla yaşanamamış bir dönemdir. E10, çocukluğunu yaşayamamanın onda bıraktığı özlemi ifade ederken, bu sürecin onda travmatik etkiler bıraktığını vurgulamıştır. Ayrıca, erken yaşta evlenen ancak, evlilikleri sırasında çocukluklarından

Katılımcılar arasında, çocukluklarını tam olarak yaşayamamanın getirdiği sosyal izolasyon ve arkadaş çevresinden uzaklaşma gibi durumlar, evlenmiş ya da evlenmemiş olmalarına bakılmaksızın benzer şekilde dile getirilmiştir. Kaya, Alnak, Subaşı ve Şahin’in (2022) araştırmasında, 17 yaş ve altında evlendirilen 41 kadının tamamında çocukluk dönemine ait travma belirtileri tespit edilmiştir. Güneş, Selçuk, Demir, İbiloğlu, Bulut, Kaya’nın (2016: 63) erken yaşta evlendirilmiş 50 kadınla yaptıkları çalışma, çift uyumu ile çocukluk çağı travması arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Alışmada, katılımcıların çift uyumunu bozan nedenler arasında çocukluk dönemi ruhsal travmaları, erken yaşta evlenme, cinsel şiddete maruz kalma, cinsel istismar ve çocuk yaşta gebelik gibi faktörler belirlenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerde, çocukluk dönemlerinde yaşanan travmaların ve psikolojik sorunların ilerleyen hayatlarını olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, cinsiyet farklılıklarının bu etkiler üzerinde önemli bir rol oynadığı da vurgulanmalıdır.

Eğitim Hayatının Sona Ermesi “Okula Gitme Hayvanını Otlamaya Götür Dirlerdi”

Erken yaşta yapılan evlilikler, ataerkil ve geleneksel öğretilerden beslenerek, kız ve erkek çocuklarının eğitim haklarını ciddi şekilde ihlal etmektedir (UNFPA-UNICEF 2019). Uluslararası sözleşmelerde, eğitimin temel bir insan hakkı olduğu vurgulanmaktadır, örneğin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHDS) ve 1990’da kabul edilen *Herkes İçin Eğitim Bildirgesi*

Van'da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal

Normlar ve Bireysel Deneyimler

gibi. Bu nedenle, her bireyin en az ilköğretim düzeyinde eğitim hizmetlerinden yararlanması gereklidir. Erkek çocuklarının evin geçimini sağlama gibi sorumluluklarla erken yaşta karşılaşması, eğitimlerine devam etmelerini engellemektedir. Katılımcılardan E10 ve E27, erkek çocuklarının bu tür sorumluluklar nedeniyle eğitimlerini sürdürememesine ilişkin kişisel deneyimlerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Tabii bizim zamanımızda mesela okuyorduk fakat okulda sıkıntı çekiyorduk (...). Erkek çocuklar çobanlık yapar bizim oralarda. Okula gitme hayvanını otlamaya götür dirlerdi. Yani mecbur okula pek önem vermiyorduk maalesef ama okul çok önemli. Kızları da okula göndermiyordular. Onlar da ev işlerinden dolayı gitmezlerdi okula. Keşke okusaydık” (E10).

“Evlendiğimde orta okulu bitirmişim, yeni liseye gidiyorum. Okula devam tabi ki. İlk esnada evlilik durumunu söylemedim çünkü, olumsuz yansımalarının bana diye düşündüm. Uzak bir liseyi tercih ettim. Kimse beni tanımasın, evli olduğumu da bilmezsin istiyordum. Bu hayatta en çok çok değer verdiğim şeylerden bir tanesi de eğitimimdi (...). Baba dedi, ya malımız, mülkümüz var okumana gerek yok” (E27).

Kırsal bölgelerde, ailenin genellikle hayvancılık gibi geçim kaynaklarına dayandığı durumlarda, erkek çocuklar genellikle çobanlık gibi görevleri üstlenmektedir. Bu durum, erkek çocukların eğitimlerini sürdürmelerini zorlaştırmaktadır. Hem çobanlık yapmak hem de eğitimlerine devam etmek, uzun vadede sürdürülebilir bir durum değildir. Lise mezunu olan ve eğitimine büyük önem veren E27, lise yıllarının başında evlendirilmiştir. Evliliğin eğitim hayatını nasıl etkileyeceğinden endişe duyan ve okuldaki çevresine evlendiğini açıklamaktan kaçınan E27, eğitim hayatına liseden sonra ara vermek zorunda kalmıştır. E27 için evlilik, büyük bir bedensel ve ruhsal yük olmuştur. Yıllar sonra bile okuma isteği içinde olan E27, sonunda bir lisans programına kabul edildiğini ve eğitimine devam ettiğini belirtmiştir.

Erkek çocuklarının eğitimlerine belirli bir noktadan sonra devam edemedikleri, çünkü evin geçimine katkı sağlamalarının beklendiği belirtilmiştir. Geleneksel normlara göre, erkek çocuklarına daha fazla eğitim fırsatı tanınsa da erken yaşta evlilik, onların hayatını da kısıtlamaktadır. Bu sebeple, erkek çocuklarının evin geçimini sağlamayı eğitimlerine tercih ettikleri gözlemlenmektedir. Türkiye Aile Yapısı Araştırması'na göre, kadınların %36,4'ü ve erkeklerin %61,8'i ekonomik nedenlerle eğitimlerini yarıda bırakmaktadırlar (TÜİK 2022: 20). Bu veriler, erkeklerin erken yaşta evlendirilme kararlarının ekonomik boyutunun önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Erken Yaşta Evliliğin Sağlık Riskleri ve Sonuçları “Psikolojik Sorunlar Yaşadım”

Evlilik, bireylerin ruhsal, psikolojik ve bedensel açıdan yeterli olgunluğa eriştikleri zaman gerçekleşmelidir. Ancak erken yaşta evlendirilen çocuklar, bu olgunluğa ulaşmadan evlendikleri için bir dizi sosyal, psikolojik, ekonomik ve sağlık sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar. Erkek çocukları, fizyolojik olarak kız çocuklarıyla aynı türden sorunlar yaşamamaktadır. Kadınlar, üreme yeteneklerinden dolayı bazı durumlarda erkeklere kıyasla farklı bedensel deneyimler yaşayabilirler. Katılımcıların ifadeleri, erkeklerin daha fazla psikolojik sorun yaşadığını ancak bedensel hastalıkların kadınlarda daha yaygın olduğunu göstermektedir. “Herhangi bir sağlık sorunu yaşadınız mı?” sorusuna E5, E9 ve E1 şu yanıtları vermişlerdir;

“Ben değil de eşim rahatsızlık geçirdi. Yani bizim en küçük çocuğumuz bir buçuk yaşında falandı eşim rahatsızlandı. Göğüs kanserine yakalandı” (E5).

“Hanımın bazı rahatsızlıkları oldu evlendiğimiz ilk yıllar, hatta ameliyat ettiler. Uzun yıllar sonra çocuğumuz oldu. Benim çok şükür bir hastalığım falan olmadı” (E9).

“Evlendikten sonra ben aylarca eve gitmiyordum. Düşün yani on üç yaşında bir çocuğu evlendiriyorsun, bu evlilikte ne anlayacak? Sevgiden veya ne bileyim aileden (...) Tüm aile üstüme geliyordu. Psikolojik sorunlar yaşadım. Yani ben kaç defa intihar etmeyi bile düşündüm. Yani dedim ailem babamın acısını çektiler, benim acımı çekmesinler (...) Anlayacağınız ölmeye bile hakkım yok” (E1).

Katılımcılar arasında, kendilerinin değil ancak eşlerinin bazı rahatsızlıklar yaşadığını dile getiren E5 ve E9 bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, erken yaşta evliliğin psikolojik sorunlarını yaşayan E1 de vardır. E1, erken yaşta evliliğin neden olduğu travmanın etkisiyle intihar düşüncesi bile taşımıştır. Yaşadıklarının onda psikolojik etkileri olmuştur. Erkeklerden ziyade kadınların daha fazla fizyolojik rahatsızlıklar yaşadıkları katılımcı ifadelerinden çıkarılmaktadır.

Erken Yaşta Evlilikler ve Madde Bağımlılığı “Sanki Uyuşturucu Derman Olacaktı Derdime”

Erken yaşta evlilikler, bireylerin fizyolojik ve psikolojik gelişim dönemlerine denk gelmesi nedeniyle sağlık riskleri taşımaktadır. UNFPA'nın *Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Temel Bilgiler Rehberi*'ne göre (2021: 22), erken evlilikler travma, depresyon, anksiyete, intihar girişimleri, sosyal izolasyon, madde kötüye kullanımı, riskli davranışlar ve psikosomatik problemler gibi psikolojik sonuçlar doğurabilir. Ancak, bu sonuçlar genellikle cinsiyet ayrımı yapılmaksızın erken evlilikler altında ele alınır. Evlendikten sonra herhangi bir madde kullanıp kullanmadıkları sorulan katılımcılardan E12, E14 ve E2'nin ifadeleri şu şekildedir;

Van’da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal

Normlar ve Bireysel Deneyimler

“Sigara alışkanlığım evlendikten sonra oldu. Yirmili yaşlarda arkadaş ortamım da iyi değildi, ee mutsuzdum da. Etkilendim bazen sigara dışında kullandığım maddeler oldu. Baktım gittikçe bağımlı oluyorum elimi ayağımı kestim o ortamlardan (...) Bunalıma girmiştım, intihar etmeyi düşündüğüm zamanlar bile oldu” (E12).

“Sigara kullanıyorum yıllardır. Yani nasıl söylesem Van uyuşturucu ticaretinin çok yapıldığı bir yer. Uyuşturucu çeşitlerine ulaşmanız da zor değil. Lise yıllarımda içtiğim oldu. 16 yaşında evlendirilmişim. Kimseye evli olduğumu da söyleyemiyordum. Bir bunalım, depresyon içindeydim. Kime anlatacaktım derdimi (...) Beni fark eden bir öğretmenim sayesinde kurtuldum sağolsun” (E14).

“Bi dönem madde kullandım. Onu bıraktım ama sigaraya devam. Aslında ben böyle bir adam değildim. İşim varken ek iş de yapıyordum, gece çalışıyordum. 13 yaşından beri çalışıyorum. Evlenince yüküm daha da arttı (...) Kimse bilmiyor ben neler çektim, çocuklarım kimseye muhtaç olmasın diye (...) Bunalıma girdim ha” (E2).

Erken yaşta evlenmenin bireylerin hem fiziksel hem de ruhsal sağlığını etkilemesinin bir nedeni, bu sürecin ergenlik döneminde yaşanmasıdır. Katılımcılar arasında E12, E14 ve E2, başta sigara olmak üzere uyuşturucu maddeler ve alkol içeren ürünler kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu kullanımı teşvik eden nedenler arasında, çocuk yaşta evlenmenin getirdiği toplumsal ve ruhsal baskıyı taşıyamama, evliliğin mutsuzluk getirmesi ve iç dünyalarındaki sıkıntıları kimseye paylaşamama gibi faktörler yer almaktadır. Sosyal çevrelerinden uzaklaşan, hatta evliliklerini dışarıya bile açıklamaktan çekinen ve erkeklik rollerinin ağırlığı altında ezilen bu erkekler için, sigara kullanımı gibi madde kullanımı kolay bir kaçış yolu olmuştur.

E12 gibi çeşitli psikolojik sorunlar yaşayan katılımcılar arasında, intihar etmeyi düşünenler olmuştur. Diğer bir katılımcı olan E2, genç yaşta çalışmaya başlamış ve evlilikle birlikte sorumlulukları artmıştır. Ancak, ailesinin baskıları altında bunalıma girmiş ve bu durum onun madde kullanımına yönelmesine neden olmuştur. Bu durum, erken yaşta evliliğin ruhsal etkilerinin derinliğini göstermektedir. Erken yaşta evlendirilen erkek çocuklarıyla ilgili çalışmalar sınırlıdır ve madde kullanımıyla ilgili veri eksikliği bulunmaktadır. Ancak, araştırmaya katılan 27 erkekte 23’ü sigara bağımlılığına sahipken, 19’u sigara dışında alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı geliştirdiklerini belirtmiştir. Bazı katılımcılar uyuşturucu kullanmış olsa da günümüzde sadece bazıları alkol kullanımına devam etmekte, ancak bağımlılık düzeyinde değildir. Ayrıca, 23 erkek katılımcının sigara kullanımının devam ettiği gözlemlenmiştir.

Literatürde, erken yaşta evliliklerin erkekler açısından sağlık riskleri ve sonuçlarına ilişkin detaylı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Aktepe ve Atay (2017: 410) genel olarak, erken yaşta evliliklerin depresyon, intihar ve psikolojik sorunlara yol açabileceğine dikkat

çekmektedirler. Ancak, Şenol ve Mazman (2012: 512) tarafından yapılan çalışmada ise erkek çocukların sonraki yaşamlarında daha fazla psikolojik travma yaşadıkları ifade edilmiştir. Literatürde bu konuda eksiklik bulunması önemle vurgulanmalıdır. Bu çalışmada, erkek çocukların evlilik sonrası yaşamlarında karşılaştıkları sağlık sorunlarını ortaya çıkarmak önem arz etmektedir. Bu bağlamda, erkeklerin anlatılarından, psikolojik sorunların en sık karşılaşılan sağlık sorunu olduğu çıkarılabilir. Özellikle depresyona sıklıkla girdikleri ve bu durumun bazılarını intihar eşiğine getirdiği katılımcıları ifadelerinden hareketle söylenebilir. Erkeklerin aileleriyle yaşadıkları sorunları çözmek veya kaçınmak amacıyla madde bağımlılığı geliştirdikleri, araştırmaya katılan katılımcıların %19'unun yaşamlarının belirli bir döneminde alkol ve uyuşturucu madde kullandıkları tespit edilmiştir.

SONUÇ

Erken yaşta evlendirilen erkeklerin evlilik öncesi ve sonrası yaşam deneyimlerini ve toplumsal olarak nasıl konumlandırıldıklarını derinlemesine anlamayı amaçlayan bu çalışmanın sonuçlarına göre, ataerkil kültürün etkisiyle şekillenen cinsiyet rolleri, kadınların ve erkeklerin erken yaşta evlenme gerekçelerini de farklılaştırmaktadır. Eve gelecek gelinin ev içi emeğinden yararlanma, aile içi uyumu sağlama, annenin sağlık sorunları nedeniyle babanın yeniden evlenme eğilimini önleme, yaşlı üyelerin bakımını geline devretme, başlık parası, aile içi sorunları çözmek, aşiretin bölünmesini ve mirasın dağılımını engellemek, aile bağlarını güçlendirmek, akrabalık bağlarını güçlendirmek, berdel evliliklerle düğün masraflarını azaltmak ve kader kısmet olduğu düşüncesi, erkeklerin evlenme gerekçelerini oluşturmaktadır. Erkek çocukların eğitim haklarından yoksun bırakılmaları, çocukluklarını yaşayamadan yetişkin sorumlulukları üstlenmek zorunda kalmalarının hayatlarını zorlaştırdığı, onları mutsuz kıldığı ve daha çok psikolojik sorunlar yaşadıkları önemli çıktılardır. Bu araştırmanın verileri, erkek çocuklarının erken yaşta evlendirilme gerekçelerinin ekonomik boyutunun oldukça önemli bir faktör olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Araştırma bulgularına göre, erkek çocukları, kız çocuklarından farklı olarak dezavantajlı konumlarını avantaja çevirme eğilimindedirler. Erkekler genellikle ataerkil yapıdan aldıkları payın kadınlara göre daha fazla olduğu belirtilmektedir. Erkekler mağdur edildiklerini düşündükleri bu evlilikte mağduriyetlerini ilerleyen yaşlarında istedikleri kişilerle evlenerek ve bu kez gerçek anlamda mutlu olmaya çalışarak giderme yoluna gitmektedirler. Bunun da yolu ikinci kez evlenmek veya evlilik gerçekleşmediği takdirde gayri resmi bir ilişki sürdürmektir. Ancak, dikkat çeken nokta erkeklerin mağdur pozisyonlarına düştüklerinde erkeklik

Van'da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal Normlar ve Bireysel Deneyimler

imtiyazlarından yararlanarak bu durumu telafi edebilmeleridir. İkinci kez evlenme, mevcut evlilikleri sürdürürken başka duygusal ilişkiler kurma veya sosyal hayattan izole olmama gibi seçenekler bunlardan bazılarıdır. Bu durum, aynı mağduriyeti yaşayan kadınlar için geçerli değildir, çünkü onlar için ikinci kez evlenme gibi bir seçenek genellikle bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, erken yaşta evlilikler, geleneksel bir uygulama olarak kabul edilse de, hem bireyler hem de toplum üzerinde önemli olumsuz etkilere ve risklere neden olmaktadır. Bu evlilikler, eğitimden sağlığa kadar pek çok alanda olumsuz sonuçlar doğurmakta ve toplumsal yaşamı derinden etkilemektedir. Araştırma bulguları, erkek çocukları arasında erken yaşta evlilik uygulamasının sosyal, kültürel ve ekonomik neden ve sonuçları hakkında daha fazla araştırma yapılması gerektiğine işaret etmektedir. Erken yaşta evlendirilmiş erkeklerin yaşadıkları olumsuz deneyimlerin sadece kendilerini değil, aynı zamanda aile üyelerini de etkilediği önemli bir bulgu olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla erken yaşta evliliklerle ilgili yapılacak çalışmalara erkek çocuklarının dahil edilmesinin bu sorunun çözümüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akca, B., Tönel, E. (2011). Erkek(lik) Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalardan Hegemonik Erkekliğe, İ. Erdoğan (Ed.), *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil* içinde (11-39), İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Aktepe, E., Atay, İ. M. (2017). Çocuk Evlilikleri ve Psikososyal Sonuçları, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(4), 410-420.
- Akyüz, Ç. (2018). Berdel Evliliği Üzerine Kalitetif Bir Araştırma Mardin Örneği, *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*, 1(1), 17-34.
- Alptekin, M. Y. (2022). Görücü Usulü Evliliklerde Erkek Mağduriyeti: Trabzon Örneği, 12-13 Kasım, *Congress Book*, s. 779-817, Ankara: Iksad Publications.
- Altuntek, N. S. (1993). *Van Yöresinde Akraba Evliliği*, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Anık, M., Barlin, R. (2017). Türkiye’de Çocuk Gelinler Sorunu: Balıkesir Örneği, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1827-1841.
- Aslan, B. (2019). Psikoloji Penceresinden Erken Yaşta Evlendirilen Kız Çocukları, *Türk Psikoloji Yazıları*, 22(43), 43-55.
- Aydemir E. (2011) *Evlilik mi Evcilik Mi? Erken ve Zorla Evlilikler*, Çocuk Gelinler, Ankara: Usak Yayınları.
- Baran, B. (2006). Muradiye İlçesi ve Çevresinde Erken Yaşta Evlenen (<18) ve Çok Sayıda Çocuğa Sahip (≥5) Kadınlarda Gövdeye Ait Antropometrik Ölçümler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi- Sağlık Bilimler Enstitüsü.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. (2021). İnsan Hakları Evrensel Beyanname. <https://ailevecalisma.gov.tr/medias/8560/0-bm-%C4%B0nsan-haklar%C4%B1-evrensel-beyanname.pdf> (Erişim: 06.03.2024).
- Birleşmiş Milletler. (2015). Resolution Adopted By the Human Rights Council, Strengthening Efforts to Prevent and Eliminate Child, Early and Forced Marriage, file:///C:/Users/Asus/Downloads/A_HRC_RES_29_8-EN%20(1).pdf (Erişim: 21.04.2023).
- Büke Okyar, D. İ. ve Öğüt, S. (2022). Gömülü Teorinin Sosyal Bilimlerdeki Kullanımı: Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Çocuk Evlilikler Örnekleme, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 109-132.
- CEDAW. (t.y). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Ek İhtiyari Protokol. file:///C:/Users/ASUS/Desktop/KADINLARA%20KAR%C5%9EI%20her%20t%C3%BCr%20ayr%C4%B1mc%C4%B1l%C4%B1n%C4%9F%C4%B1n%20%C3%B6nlenmesi%20s%C3%B6zleşmesi.pdf (Erişim: 25.04.2024).
- Creswell, J. W. (2020). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, M. Bütün ve S. B. Demir (Çev.), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çakmak, D. (2009). Türkiye’de Çocuk Gelinler. *Birinci Hukukun Gençleri Sempozyumu*, Hukuk Devletinde Kişisel Güvenlik Bildiri Tam Metinler E-Kitabı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi. Ankara, 20-21 Mart.
- Çiçekli, A., Parin, S. (2020). Aşiret Yapılarında Boşanma Deneyimi: Van Örneği, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (43), 345-368.

Van'da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal

Normlar ve Bireysel Deneyimler

- Çopuroğlu, Y. C. (2000). Fırat Havzası Evlilik Kültürü I: Düğün Öncesi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 163-193.
- Dağdelen, G. (2011). Erken Evlilik: Türkiye’de Van İli Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*, Ankara.
- Duran, H., Gürsoy, İ. N. ve Kumcağız, H. (2022). Evli Kadınlardan Göz Ardı Edinilen Çocuk Yaşta Evliliklere İlişkin Perspektifler: Nitel Bir Çalışma, *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 25, 31-48.
- Dündar, Ö. Z. (2016). Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleri İle Aile: Yapısı, Türleri ve İşlevleri, N. Adak (Ed.), *Değişen Toplumda Değişen Aile: Sosyolojik Tartışmalar* içinde (39-63), Ankara: Ekinoks Yayın Dağıtım.
- Elmacı, N., Ertem M. (2010). Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Kızların Erken Yaş Evliliklerinin Sosyal ve Kültürel Temelleri, N. Güngör-Ergan, E. Burcu, B. Şahin (Ed.), *Sosyoloji Yazıları 2, Prof. Dr. Orhan Türkdöğün’a armağan* içinde (223-233), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Giray, H., Kılıç, B. (2004). Bekar Kadınlar ve Üreme Sağlığı, *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 13(8), 286-289.
- Girls Not Brides. (2020). About Child Marriage, <https://www.girlsnotbrides.org/about-child-marriage/> (Erişim: 07.10.2023).
- Gültekin, A. K. (2019). Palu Ailesi Vakası, Akraba Evlilikleri ve Tartışmalara Kısa Değıniler, *Bilim ve Gelecek Aylık Bilim, Kültür, Politika Dergisi*, 181, 68-74.
- Güneş, M., Selçuk, H., Demir, S. et al. (2016). Marital Harmony and Childhood Psychological Trauma in Child Marriage, *Journal of Mood Disorders*, 6, 63-70.
- Güngörer, F. (2019). Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Aşiret Temsiliyeti, S. Parin (Ed.), *Türkiye’de Aşiret Tartışmaları* içinde (419-441), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2015). 2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık, İleri Analiz Çalışması, Sağlık Bakanlığı, TÜBİTAK, Ankara.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2019). 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık, Araştırması, *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü*, T. C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, TÜBİTAK, Ankara.
- Karadeniz, S. (2014). Aşiret Ailesi ve Kentte Dönüşümü, M. Aydın (Ed.), *Aile Sosyolojisi Yazıları* içinde (275-297), İstanbul: Açılım Kitap.
- Kılıç, N. Ö., Tütüncü, A. (2021). Gelir ve Eğitim Düzeyinin Erken Yaşta Evlilikler Üzerine Etkisi: Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 28(4), 815-831.
- Michael, R. T., Tuma, N. B. (1985). Entry into Marriage and Parenthood by Young Men and Women: The Influence of Family Background, *Demography*, 22(4), 515-544.
- Orçan, M., Kar, M. (2008). Türkiye’de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Risk Algısı: Bismil Örneği, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 97-111.
- Ova, N. (2014). Türkiye’de Yazılı Basında ‘Çocuk Gelinlerin’ Temsili, *Selçuk İletişim*, 8(2), 238-262.
- Ökten, Ş. (2009). Aşiret, Akrabalık ve Sosyal Dayanışma: Geleneksel Hayatı Yönetme Biçimi, *Aile ve Toplum*, 5(18), 99-112.

- Ölçer, S. (2014). Erken Yaşta Kadın Evlilikleri Üzerine Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Bir Çözümleme: Van Kent Merkezi Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özarıslan, S. (2020). Evlilik Yaşı ve İçerdiği Sorunlar, *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 14, 249-259.
- Özcebe, H., Biçer, B. K. (2013). Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler, *Türk Pediatri Arşivi*, 48(2), 86-9.
- Patton, Q. M. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, M. Bütün ve S. B. Demir (Çev), Ankara: Pegem Akademi.
- Rasimgil, D. (2007). Van Yöresinde Erken Yaşta Evlenen Normal ve Çok Çocuklu Kadınların Alt Ekstremitte Ölçümleri Üzerine karşılaştırmalı Çalışma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi- Sağlık Bilimler Enstitüsü.
- Subaşı, N. (2003). *Öteki Türkiye’de Din ve Modernleşme*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Şenol, D., Mazman, İ. (2012). Erken Yaşta Evlilik: Çocuk Gelinler. *Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss.500-518, Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, Ankara, Türkiye, 18-19 Mayıs.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve TÜİK (2022). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2021*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2014). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler*, İstanbul: Çizge Tanıtım ve Kırtasiye.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2014). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2006*, Ankara: Uzerler Matbaacılık.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2015). *Türkiye’de Evlilik Tercihleri Nisan 2015*, Ankara.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2016). *Türkiye Aile Yapısı araştırması 2016*, Ankara: TDV Yayın ve Matbaacılık.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2018). *Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi 2018*, Ankara: TDV Yayın Matbaacılık.
- TBMM. (2009). *Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor*, Ankara: TBMM Basım Evi.
- TBMM. (2011). *TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Çocuk Cinsiyeti Nedeniyle Kadın Üzerinde Oluşturulan Psikolojik Şiddet, Başlık Parası ve Geleneksel Evlilikler Hakkında Komisyon Raporu*. Ankara: TBMM Basım Evi.
- Tezcan, S., Adalı, T. (2012). Marriage Characteristics and Reproductive Health of Adolescents in Turkey: Findings From Demographic and Health Surveys 1998 and 2008, *The Turkish Journal of Pediatrics*, 54, 273-282.
- TÜİK. (2020). İstatistiklerle Aile. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2020-37251> (Erişim: 25.04.2024).

Van'da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal

Normlar ve Bireysel Deneyimler

- TÜİK. (2021). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2021-45568> (Erişim: 25.04.2024).
- TÜİK. (2022). Evlenme İstatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674> (Erişim: 19.05.2023).
- TÜİK. (2022). Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2021, T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/turkiye_aile_yapisi_ara%C5%9Ftirmasi_2021.pdf (Erişim: 03.04.2024).
- UNFPA ve UNICEF. (2019). Global Programme to Accelerate Action to End Child Marriage, New York, USA. <https://www.unicef.org/sites/default/files/2019-06/GP-2019-Evaluation.pdf> (Erişim: 13.12.2023).
- UNFPA. (2013). *Motherhood in Childhood: Facing the Challenge of Adolescent Pregnancy*. Richard Kollodge (Edt.).
- UNFPA. (2020a). *Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Sağlık Riskleri ve Sonuçlarına Çok Sektörlü Bir Yaklaşım*, Ankara: Odak Ofset.
- UNFPA. (2020b). *Türkiye'de Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler: 1993-2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları Veri Analizi*, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Nüans Kitabevi.
- UNFPA. (2020c). Dünya Nüfusunun Durumu 2020 Raporu. https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_swop_2020_highlights_turkish.pdf (Erişim: 25.04.2024).
- UNFPA. (2021). Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi: Temel Bilgiler Rehberi. https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_temelbilgilerrehber.02.07.21.rev1_.pdf (Erişim: 02.04.2023).
- UNICEF. (2011). Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu. <https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/egitim/032.pdf> (Erişim: 25.04.2024).
- UNICEF. (2017). *The Prevention of Child Marriage in Montenegro Challenges, Lessons Learnt And A Theory Of Change*, USA: New York.
- UNICEF. (2019). Çocuk Damat Raporu. <https://tr.euronews.com/2019/06/07/unicef-in-cocuk-damat-raporu-115-milyon-erkek-kucuk-yasta-evlendi> (Erişim: 03.04. 2024).
- UNICEF. (2021). *COVID-19 A Threat to Progress Against Child Marriage*, New York, USA.
- Walby, S. (1990). *Theorizing Patriarchy*, Cambridge: Basil Blackwell.
- World Bank Group. (2016). The role of identification in ending child marriage: Identification for development (ID4D), Lucia Hanmer and Marina Elefante. Washington.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yıldız, D. (2018). Sosyo-Kültürel Faktörler Bağlamında Erken Evlilikler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, N., Avcı H. (2014). Erken Evliliklerin Toplumsal Meşruiyeti: Nitel Bir Çalışma. https://www.raporlar.org/wp-content/uploads/2018/04/Erken_Yasta_Evlilik_Raporu.pdf (Erişim: 06.02.2024).

Yüksel-Kaptanoğlu, İ., Ergöçmen, B. (2012). Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15, 129-161.

**Van'da Erken Yaşta Evlendirilen Erkekler: Toplumsal
Normlar ve Bireysel Deneyimler**
